

ANTHROPOSOFICKÉ VŮDČÍ MYŠLENKY

TŘETÍ ROZPRAVA: MICHAELOVO HOŘE NAD VÝVOJEM LIDSTVA PŘED ÚDOBÍM JEHO PŮSOBNOSTI NA ZEMI

Rudolf Steiner

V dalším průběhu věku vědomí se stále více ztrácí možnost Michaelova spojení s všeobecným životem lidstva. Do něho nyní proudí zlidštělá intelektualita. Z ní mizí imaginativní představy jež mohou člověku ukázat kosmickou inteligenci, nesenou duchovními bytostmi. Pro Michaela začíná možnost přístupu k člověku teprve v poslední třetině devatenáctého století. Předtím může k takovému přístupu docházet jenom na cestách vyhledávaných pravými rosekruciány.

Člověk hledí do přírody svým klíčovým intelektem. Vidí fyzický a éterný svět, jejichž není sám součástí. Velkými idejemi Koperníkovými, Galileovými, získává obraz mimolidského světa; ale ztrácí obraz sebe. Hledí na sebe sama a nemá možnost pochopit, *čím je on sám*.

V hlubinách jeho bytosti se probouzí to, co je určeno být nositelem jeho inteligence. S tím se spojuje jeho já. Člověk tak v sobě nese trojí. Zaprvé: v jeho bytosti duchově-duševní se mu zjevuje jako něco fyzicky-éterného *to*, co ho zasazovalo kdysi, už v době saturnské a sluneční a potom vždycky znova, do říše božského duchovna. Je to něco, v čem bytost člověka a bytost Michaelova mohou jít pospolu. Zadruhé: nese sobě člověk svou pozdější bytost fyzickou a éternou - *to*, co získal během doby měsíční a zemské. To všechno je dílem a působností božského duchovna, které už v něm však není živě přítomno.

Této živé přítomnosti dosahuje naplno teprve tehdy, když Kristus prochází mystériem Golgoty. V tom, co působí duchově ve fyzickém a éterném těle člověka, je možné nalézt Krista.

Zatřetí: má člověk v sobě onu část své duchově-duševní bytosti, která v dobách měsíčních a zemských získala novou podobu. V ní zůstával Michael činný, kdežto v části spjaté s Měsícem a Zemí jeho činnosti stále více ubývalo. V oné obnovené části Michael uchovával člověku jeho obraz božského lidství.

Takto jej mohl uchovávat až do rozbřesku věku vědomí. Tehdy jako by celá duchově-duševní bytost člověka utonula v jeho bytosti fyzic-ko-éterné, aby z ní vydolovala duši uvědomující.

Člověku vystoupilo zářivě v jeho vědomí, co mu bylo schopno sdělit jeho fyzické a jeho éterné tělo o fyzické a éterné složce přírody. Před jeho vnitřním pohledem zapadlo, co mu mohlo sdělit jeho astrální tělo a jeho já o sobě samých.

Vzchází doba, kdy v lidstvu ožívá pocit, že jeho chápající poznání už nedosahuje k bytosti člověka. Začíná *hledání* takového poznání lidské bytosti. Toto hledání nelze uspokojit tím, co může poskytnout současnost. Dějí se pokusy o návrat do historicky dřívějších dob. V duchovním vývoji vzchází humanismus. O humanismus lidé neusilují proto, že mají člověka, nýbrž protože ho *ztratili*. Dokud jej lidstvo mělo, byli

by *Erasmus Rotterdamský* a jiní působili z docela jiného odstínu duševního naladění, než z toho, jaké jim poskytoval humanismus.

Ve *Faustovi* našel později Goethe lidskou postavu, která naprosto ztratila člověka.

Toto hledání „člověka“ se pak stává stále intenzivnějším. Lidé mají totiž pouze na vybranou, buď se otupit proti pocitu vlastní bytosti; nebo v sobě rozvíjet touhu po ní jako zvláštní prvek duše.

Až do devatenáctého století vyvíjejí nejlepší lidé v nejrůznějších oborech evropského duchovního života nejrůznějším způsobem ideje - historické, přírodovědné, filosofické, mystické -, které představují úsilí najít v tom, co je zintelektualizovaný pohled na svět, *člověka*.

Renesance, duchovní obroda, humanismus se ženou, dokonce se bouřlivě hrnou za duchovnem, ale směrem, v němž *není* možné ho najít; bezmoc, iluze, otupělost - ve směru v němž by bylo třeba ho hledat. Přitom si síly Michaelovy všude prorážejí cestu k lidskému nitru, v umění, v poznání, jenom ještě ne do procitajících sil duše uvědomující. - Kolísání duchovního života. Michael, obracející všechny síly nazpět v kosmickém vývoji, aby tím získal moc udržet „draka“ v rovnováze pod svýma nohama. Právě vlivem této stále obnovované usilovné námahy Michaelovy vznikají ony velké výtvořiny renesance. Jsou však ještě Michaelem podnícenou obnovou kvalit duše rozumové (duše hlubšího citění), nikoli výsledkem působnosti nových duševních sil.

Je možné sledovat Michaelovu starost, zdali bude také s to trvale přemáhat „draka“, v níž vnímá, jak lidé chtějí vydobýt na jediném poli - z nově získaného obrazu přírody - obraz člověka. Michael vidí, jak představitelé nové vědy pozorují přírodu a jak chtějí z toho, co nazývají „zákony přírody“, vytvořit obraz člověka. Vidí, jak si představují, že určitá vlastnost některého zvířete se zdokonalí, spojení určitých orgánů se zharmonizuje, a tím „vznikne“ člověk. Ale před duchovým zrakem Michaelovým nevznikne „člověk“ protože to, o čem se uvažuje, že se zdokonalí, že se zharmonizuje, se vyskytuje pouze v úvahách; nikdo nemůže pozorovat, že se to tak *děje* ve skutečnosti, protože tomu také nikde tak není.

A tak lidé žijí s takovým uvažováním o člověku v iluzích, v prázdných představách, postrádajících opodstatnění v realitě; ženou se za obrazem člověka, o kterém pouze věří, že ho mají; ale vpravdě nemají nic ve svém zorném poli. „Jejich duše ozařuje síla duchového slunce, Kristus působí; ale dosud nejsou s to tomu věnovat pozornost. Síla duše uvědomující působí v jejich těle; nechce ještě proniknout do duše.“ Tak asi je možné zaslechnout inspiraci, kterou pronáší Michael v úzkostné starosti. Zdali snad síla iluzí v lidech nedá „drakovi“ takovou moc, že pro něho - pro Michaela - bude nemožné udržet potřebnou rovnováhu? Jiné osobnosti se snaží jednotu přírody a člověka cítit spíše vnitřní uměleckou silou. Mocně zaznívá slovo, jež zaznamenal Goethe, když charakterizoval působnost Johanna Joachima Winckelmanna v krásné knize: „Když zdravá přirozenost člověka působí jako celek, když se ve světě cítí jako ve velkém, krásném, důstojném a cenném celku, když mu harmonická pohoda poskytuje čisté, svobodné nadšení; tehdy by vesmír, kdyby se mohl sám pociťovat, propukl v jásot, protože by cítil, že dosáhl cíle, a obdivoval by vrchol vlastního vývoje a vlastní existence.“ Co Lessing podněcoval ohnivou duchovností, co v Herderovi oduševňovalo jeho velký rozhled po světě: to zaznívá v tomto Goethově výroku. A celá Goethova vlastní tvorba je jako všestranné zjevení těchto jeho slov. Schiller vylíčil ve svých „Estetických listech“ ideálního člověka, který tak, jak to zaznívá v tomto výroku, nese v sobě vesmír a uskutečňuje jej v sociálním sjednocení s jinými lidmi. Ale odkud pochází *tento* obraz člověka? Zářívá jako ranní slunce nad jarní zemí. Ale do lidského citění pronikl z pohledu na řeckého

člověka. Lidé ho v sobě chovali se silným vnitřním michaelským impulzem; ale mohli tento impulz rozvíjet jenom tak, že pohled své duše pohřžili do minulosti. Goethe, jak víme, když chtěl prožít „člověka“, pociťoval nejsilnější konflikty s duší uvědomující. Hledal ho ve Spinozově filosofii; během své cesty do Itálie, když nahlížel do řecké bytosti, měl dojem, že ho teprve doopravdy tuší. Od duše uvědomující, která se usilovně projevuje u Spinozy, spěchal nakonec přece jenom k dohasínající duši rozumové (duši hlubšího cítění). Z ní mohl jenom přenést neomezeně mnoho do duše uvědomující ve svém obsáhlém přírodovědném díle.

S vážností se dívá Michael i na toto hledající vyhlížení člověka. To, co je v jeho intencích, to snad pronikne do lidského duchovního vývoje; je to *ten* člověk, který kdysi vnímal bytosti nesoucí v sobě inteligenci, když ji Michael ještě spravoval z kosmu. Ale tato inteligence, kdyby ji neuchopila zduchovělá síla duše uvědomující, by se nakonec musela vytrazit z dosahu Michaelovy působnosti a byla by podrobena moci Luciferově. Že by se tak Lucifer mohl v nejisté, kolísavé situaci kosmické duchové rovnováhy zmocnit nadvlády, to je druhá úzkostná starost v Michaelově životě.

Michaelova příprava jeho poslání pro konec devatenáctého století plyne zastíněna kosmickou tragikou. Dole na Zemi často vládne nejhlubší uspokojení nad působností obrazu přírody; v oblasti, kde působí Michael, vládne tragické vědomí zábran vršících se proti tomu, aby se do duševnosti lidstva vžil obraz člověka.

Byla doba, kdy v paprscích slunce, v záři jarních červánků, ve třpytu hvězd žila Michaelova přísná, zduchovělá láska; nyní nabývala tato láska nejsilněji odstínu bolestícího pohledu na lidstvo.

Michaelova situace v kosmu se stávala tragicky obtížnou, ale také vyžadující naléhavě řešení právě v časovém úseku, který předcházal před jeho pozemským posláním. Lidé mohli udržovat intelektualitu jenom v oblasti těla, a tam jenom v oblasti smyslů. Do svého poslání proto na jedné straně nepřijímali nic, co jim nesdělovaly smysly; příroda se stala polem smyslového zjevení, ale toto zjevení bylo chápáno veskrze hmotně. Ve tvarech přírody už lidé nevnímali dílo božských duchových tvůrců, ale něco, co existuje bez ducha a o čem se přesto tvrdilo, že je původcem duchových obsahů, ve kterých žije člověk. Na druhé straně chtěli lidé o nějakém duchovém světě předpokládat jedině to, o čem mluvily historické zprávy. Zření ducha směrem do minulosti bylo odmítáno stejně přísně jako zření v přítomnosti.

V duši člověka už žilo jenom to, co pochází z okruhu přítomnosti, do níž Michael nevstupuje. Člověk se radoval, že stojí na „bezpečné“ půdě. O té se domníval, že ji má, protože nehledal v „přírodě“ nic myšlenkovitého, o čem se totiž ihned obával, že by to do poznávání vnášelo libovůli fantazie. Michael se však neradoval; ve své vlastní oblasti, oddělené od člověka, musel bojovat proti Luciferovi a Ahrimanovi. Z toho vyplývala ona velká tragická obtíž, protože Lucifer má k člověku o to snazší přístup, čím více se Michael, který přece také uchovává minulost, musí držet v odloučení od člověka. A tak se v duchovém světě hraničícím bezprostředně se Zemí odehrával prudký boj Michaela s Ahrimanem a Luciferem ve *prospěch* člověka, zatímco sám člověk v pozemské oblasti udržoval svou duši v činnosti proti blahodárným podnětům pro svůj vývoj.

To všechno platí samozřejmě pro duchovní život evropský a americký. Pro asijský by bylo třeba mluvit jinak.

V Goetheanu, 14. prosince 1924.

*Další vůdčí myšlenky pro Anthroposofickou společnost, rozesílané z Goetheana
(S odkazem na výše uvedené vyličení třetí rozpravy: Michaelovo hoře nad vývojem
lidstva před údobím jeho působnosti na Zemi)*

1. V nejranějším období ve vývoji duše uvědomující člověk cítí, že se mu ztratil obraz lidství, jeho vlastní bytosti, daný mu v dřívějších dobách imaginativně. Bez možnosti nalézt ho už tehdy v duši uvědomující hledá jej na cestě přírodovědné nebo historické. Chtěl by dát v sobě znovu vyvstat onomu dávnému obrazu lidství.
2. Takto ale nemůže dospět k tomu, aby se naplnil skutečným člověčenstvím, nýbrž jedině k iluzím. Jenomže to nepozoruje; a spatřuje v tom něco, co dává jeho lidství pevnou oporu.
3. Tak v době, která předchází před jeho pozemskou působností, shlíží Michael se starostí a v žalu na vývoj lidstva. Neboť lidstvo okázale odmítá jakékoli úvahy o duchu a zpřetrhává si tím všechno, co by ho spojovalo s Michaelem.